

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра української мови імені професора К. Ф. Шульжука

*Проблемні питання
з лексикології польської мови*

Навчально-методичний посібник

для здобувачів вищої освіти філологічного факультету

спеціальності 035 «Філологія»

РІВНЕ - 2024

УДК 811.162.1:8Г367.7
ББК81.2 (4 Pol)
С-56

Обговорено і схвалено на засіданні кафедри української мови
імені професора К. Ф. Шульжука РДГУ (*протокол № 10 від 11.12.23*).

Рецензенти:

Деменчук О. В. – доктор філологічних наук, професор, завідувач
кафедри романо-германської філології Рівненського державного
гуманітарного університету.

Васейко Ю. Є. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри
полоністики і перекладу Волинського національного університету
імені Лесі Українки.

Проблемні питання з лексикології польської мови: навчально-
методичний посібник / Уклад.: Н. М. Совтис, Н. А. Адах, Н. П. Волос.
Рівне : РДГУ, 2024. 28 с.

ВСТУП

Мета дисципліни *Проблемні питання з лексикології польської мови* – висвітлення традиційних та новітніх теоретичних і практичних проблем розвитку словникового складу польської мови з позиції наукових досягнень сучасного мовознавства та формування у здобувачів вищої освіти основ наукового мислення для використання матеріалів курсу в практиці викладання польської мови в закладах освіти різного типу.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є словниковий склад польської мови як лексико-семантична система.

Основні завдання:

1. Вироблення у здобувачів вищої освіти системного підходу до лексики і мови взагалі з урахуванням місця того чи іншого явища в лексичній системі; розвиток вміння розуміти складні зв'язки між різними лінгвістичними дисциплінами: лексикою, граматикою, історією мови, стилістикою; розвиток навиків критичного підходу до наукових фактів; вміння самому аналізувати мовний матеріал, ставити і вирішувати наукові лексикологічні проблеми і послідовно застосовувати висунуті теоретичні положення у практиці лінгвістичного аналізу.
2. Ознайомлення здобувачів вищої освіти зі словниковим складом сучасної польської мови у всій його різноманітності, з його специфікою в порівнянні з іншими мовами, з його історичною диференціацією.

Навчальна дисципліна знайомить здобувачів вищої освіти з проблематикою лексикологічних досліджень, понятійним апаратом лексикології, методами лінгвістичного дослідження, з дискусійними проблемами і концепціями, які відображені в найбільш визначних працях польських та українських лінгвістів.

Під час вивчення курсу здобувач вищої освіти вчиться правильно аналізувати мовний матеріал, окрім того, осмислено впорядковувати вже

набутий ним у попередніх семестрах вокабуляр, що сприяє більш цілеспрямованому, свідомому і систематичному засвоєнню нової лексики.

У процесі вивчення дисципліни студенти повинні *знати*:

- предмет, об'єкт та завдання лексикології;
- методи дослідження лексики;
- основну теоретичну літературу з лексикології;
- специфічні ознаки слова як основної одиниці мови взагалі та польського слова зокрема;
- парадигматичні відношення в лексико-семантичній системі;
- види словників;
- причини та можливості зміни лексичного значення;
- походження словникового складу польської мови;
- роль і використання архаїзмів та застарілої лексики;
- причини появи інновацій;
- особливості виникнення запозичень та їх типи;
- основні тенденції розвитку сучасної лексики.

Студенти повинні *вміти*:

- оперувати основними поняттями лексикології;
- кваліфіковано аналізувати лексеми польської мови з погляду походження та активного чи пасивного вжитку;
- правильно вживати лексичні та фразеологічні звороти;
- розрізняти види лексичних значень та системних зв'язків лексики;
- формувати тематичні групи, лексико-семантичні поля і т. д.;
- з'ясовувати джерела походження лексичних одиниць за характерними фонетичними та морфологічними ознаками;
- орієнтуватися в сучасних лексикографічних джерелах і використовувати їх у практичній діяльності.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти включає вивчення лекційного матеріалу, роботу над теоретичними джерелами, написання рефератів, курсових, а пізніше і дипломних робіт з окремих питань польської лексикології, підбір ілюстративного мовного матеріалу із художньої прози (домашнього читання), періодичних видань, словників.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

TEMAT I. POCHODZENIE A ROZWÓJ ZASOBU LEKSYKALNEGO POLSZCZYZNY

Pojęcia „leksykologia”, „słownictwo”, „leksyka” w językoznawstwie polskim. Wyznaczniki rozwoju zasobu leksykalnego języka polskiego. Zakresy zmian leksykalnych. Zmiany ilościowe słownictwa. Wyrazy rodzime, odziedziczone z języka prasłowiańskiego. Prasłowiańskie dziedzictwo w języku polskim. Najstarszy zasób leksykalny polszczyzny.

Literatura

1. Bańko M. Z pogranicza leksykografii i językoznawstwa. Studia o słowniku jednojęzycznym. Warszawa, 2001.
2. Bartmiński J. Współczesny język polski. Lubin, 2001.
3. Encyklopedia języka polskiego / Pod red. S. Urbańczyka. Wrocław, Warszawa, Kraków, 1999.
4. Kania S., Tokarski J. Zarys leksykologii i leksykografii polskiej. Warszawa, 1984.
5. Miodunka W. Podstawy leksykologii i leksykografii. Warszawa, 1989.
6. Nauka o języku dla polonistów / Pod red. S. Dubisza. Warszawa, 1999.
7. Tokarski J. Słownictwo (Teoria wyrazu). Warszawa, 1971.

TEMAT II. ZAPOŻYCZENIA W JĘZYKU POLSKIM

Pojęcie terminu *zapóżylenie* w językoznawstwie polskim. Klasyfikacja zapożyczeń. Kryterium przedmiotu zapożyczenia. Kryterium stopnia przyswojenia. Kryterium pochodzenia. Internacjonalizmy. Ekzotyzy. Sposoby przedstawiania się zapożyczeń. Funkcje a rola wyrazów obcych. Oznaki zapożyczeń.

Literatura

1. Encyklopedia języka polskiego // Pod red. S. Urbańczyka. Wrocław, 1999.

2. Kania S., Tokarski J. Zarys leksykologii i leksykografii polskiej. Warszawa, 1984.
3. Miodunka W. Podstawy leksykologii i leksykografii. Warszawa, 1989.
4. Tokarski J. Słownictwo (Teoria wyrazu). Warszawa, 1971.
5. Słownik języka polskiego / Pod red. W. Doroszewskiego. Warszawa : PWN, 1958–1969. T. I–XI.
6. Słownik języka polskiego / Pod red. M. Szymczaka. Warszawa : PWN, 1996. T. I–III.
7. Wielki słownik poprawnej polszczyzny / Pod red. A. Markowskiego. Warszawa, 2005.

TEMAT III. CHRONOLOGIA ZAPOŻYCZEŃ W JĘZYKU POLSKIM

Najdawniejsze zapożyczenia. Wpływy czeskie. Rola bohemizmów w kształtowaniu polskiej terminologii kościelnej. Zapożyczenia niemieckie odnoszące się głównie organizacji życia miejskiego, rzemiosła i handlu. Germanizmy z okresu Drugiej wojny światowej i okupacji hitlerowskiej. Zapożyczenia węgierskie. Odzwierciedlenie w słownictwie polskim wpływów turecko-tatarskich. Szczególny charakter wpływów wschodniosłowiańskich: ukraińskich, białoruskich, rosyjskich. Zapożyczenia francuskie. Rola zapożyczeń angielskich w rozwoju słownictwa polskiego. Tendencje purystyczne.

Literatura

1. Bartmiński J. Współczesny język polski. Lublin, 2001.
2. Encyklopedia języka polskiego / Pod red. S. Urbańczyka. Wrocław, 1999.
3. Kania S., Tokarski J. Zarys leksykologii i leksykografii polskiej. Warszawa, 1984.
4. Miodunka W. Podstawy leksykologii i leksykografii. Warszawa, 1989.
5. Tokarski J. Słownictwo (Teoria wyrazu). Warszawa, 1971.
6. Słownik języka polskiego / Pod red. W. Doroszewskiego. Warszawa : PWN, 1958–1969. T.I–XI.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Pojęcia „leksykologia”, „słownictwo”, „leksyka” w językoznawstwie polskim.
2. Zakresy zmian leksykalnych.
3. Zmiany ilościowe słownictwa.
4. Wyrazy rodzime, odziedziczone z języka prasłowiańskiego.
5. Prasłowiańskie dziedzictwo w języku polskim. Najstarszy zasób leksykalny polszczyzny.
6. Pojęcie terminu „zapożyczenie” w językoznawstwie polskim.
7. Klasyfikacja zapożyczeń. Kryterium przedmiotu zapożyczenia, Kryterium stopnia przyswojenia, kryterium pochodzenia.
8. Internacjonalizmy. Ekzotyzymy.
9. Sposoby przedostawania się zapożyczeń.
10. Funkcje a rola wyrazów obcych. Oznaki zapożyczeń.
11. Najdawniejsze zapożyczenia.
12. Wpływy czeskie. Rola bohemizmów w kształtowaniu polskiej terminologii kościelnej.
13. Zapożyczenia niemieckie odnoszące się głównie organizacji życia miejskiego, rzemiosła i handlu. Germanizmy z okresu drugiej wojny światowej i okupacji hitlerowskiej.
14. Zapożyczenia węgierskie.
15. Odzwierciedlenie w słownictwie polskim wpływów turecko-tatarskich.
16. Szczególny charakter wpływów wschodniosłowiańskich: ukraińskich, białoruskich, rosyjskich.
17. Zapożyczenia francuskie.
18. Rola zapożyczeń angielskich w rozwoju słownictwa polskiego.
19. Tendencje purystyczne.
20. Głosy w sprawie losów anglicyzmów w polszczyźnie. Charakterystyka źródeł materiału egzemplifikacyjnego.

21. Funkcje zapożyczeń angielskich w polszczyźnie generacji gadu-gadu.
Wartość poznawcza badania wpływów angielskich w najmłodszej polszczyźnie.
22. Pojęcie terminu „archaizm” w językoznawstwie polskim.
23. Klasyfikacja archaizmów. Archaizmy fonetyczne, fleksyjne, słotwórcze, składniowe, leksykalne: wyrazowe, stylistyczne, semantyczne i rzeczowe.
24. Stopień archaiczności wyrazów.
25. Wyrazy przestarzałe.
26. Archaizmy jako źródło archaizacji językowej utworów literackich.
27. Specyfika posługiwania się archaizmami w tekstach.
28. Stosowanie kwalifikatorów chronologicznych.
29. Pojęcie terminu „neologizm” w językoznawstwie polskim.
30. Znaczenie i przyczyny powstania neologizmów. Granice czasowe.
31. Rola nowotworów.
32. Zastosowanie neologizmów w utworach literatury pięknej.
33. Tradycyjne klasyfikacje neologizmów.
34. Neologizmy słotwórcze, znaczeniowe, wyrazowe, frazeologiczne.
35. Skrótowce jako tendencja do ekonomii środków językowych.
36. Metody badania rozwoju słownictwa.
37. Stosowanie metod teorii strukturalistycznych.
38. Teoria pól wyrazowych i analizy semowej.
39. Związek leksyki z rzeczywistością pozajęzykową.
40. Przyczyny zmian w polszczyźnie przełomu XX i XXI wieku.
41. Podstawowe współczesne tendencje rozwojowe w odrębie słownictwa wieku XXI. Znaczny przyrost leksyki. Nobilizacja słownictwa potocznego.
42. Kwestię normatywne związane z leksyką współczesnej polszczyzny.